

**ОБЯВЯВАНЕ В НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ И ОСРЕБРЯВАНЕ
ИМУЩЕСТВОТО НА ДЛЪЖНИКА – ПРАВНА СЪЩНОСТ И
ПРИНЦИПИ НА ЗАКОНОДАТЕЛНАТА УРЕДБА**

**Проф. д-р Маргарита Стефанова Йорданова, bachvarova@ue-varna.bg
Катедра „Правни науки“
Икономически университет Варна**

Резюме:Производството по несъстоятелност е съвкупност от процесуални действия, предприемани последователно във времето, в резултат на което се обособяват и относително самостоятелни етапи (фази) от цялостната съдебна процедура. На тази основа, в настоящото проучване са подложени на анализ обявяването на длъжника в несъстоятелност и осребряването на неговото имущество. От теоретично и практическо значение са проблемите относно предпоставките за преминаването към тази фаза и принципите на законодателната уредба, които са вид гаранция за правата на кредиторите и длъжника.

Ключови думи: банкрут, несъстоятелност, оздравяване, ликвидация

JEL: K20

**DECLARING BANKRUPTCY AND LIQUIDATION OF DEBTOR'S
ASSETS – LEGAL NATURE AND LEGISLATIVE PRINCIPLES**

**Margarita Stefanova Yordanova, PhD in Law, Professor,
bachvarova@ue-varna.bg
Department of law Sciences
University of Economics, Varna, Bulgaria**

Abstract:Bankruptcy proceedings is a set of procedural steps taken consistently over time as a result of which are differentiated and relatively independent stages (phases) of the overall court proceedings. On this basis, this study analyses the declaration of the debtor's bankruptcy and the liquidation of his assets. The problems with theoretical and practical significance are those concerning the prerequisites for the transition to this phase and the legislative principles, which are a kind of guarantee for the rights of creditors and the debtor.

Key words: bankruptcy, insolvency, reorganization, liquidation

ОБЯВЯВАНЕ В НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ И ОСРЕБРЯВАНЕ ИМУЩЕСТВОТО НА ДЛЪЖНИКА – ПРАВНА СЪЩНОСТ И ПРИНЦИПИ НА ЗАКОНОДАТЕЛНАТА УРЕДБА

Проф. д-р Маргарита Стефанова Йорданова,
bachvarova@ue-varna.bg
Катедра „Правни науки“
Икономически университет - Варна

Въведение

Предназначението на производството по несъстоятелност е да осигури в максимална степен удовлетворяване вземанията на кредиторите на търговец в състояние на неплатежоспособност. Паралелно с това следва да се отчитат и интересите на длъжника, който чрез института на оздравяване на предприятието притежава възможност да постигне стабилност в неговата търговска дейност на основата на взаимни компромиси с кредиторите. При невъзможност от приемане на план за оздравяване се преминава към обявяване в несъстоятелност и осребряване на длъжниковото имущество като последваща фаза от съдебната процедура.

В изследването е възприета **научната теза**, че обявяването в несъстоятелност и осребряването на имуществото на длъжника се подчинява на специфични принципи, отразени в правната регламентация и относими конкретно към този етап от производството по несъстоятелност. Те са в пряка зависимост от *целите на производството и от интересите на кредиторите*.

В световен мащаб, значението на целите и правноохраняемия интерес, защитен от съответната национална правна система при уреждане на института на несъстоятелността са основание да се разграничат следните пет системи¹:

✓ **Радикално насочена към защита интересите на кредитора.**

Държавите, представляващи тази система са Англия, Израел, Австралия. Като най-съществена особеност на законодателната уредба се посочва наличието на механизми за разпределение на активите на длъжника с оглед и на максималното удовлетворение на претенциите на кредиторите му.

✓ **Умерена спрямо интереса на кредитора.**

Типичните представители са законодателствата на Германия, Норвегия, Япония, Финландия. Те предвиждат механизми за съхранение на предприятието на длъжника, като се предпочита продажба на предприятието му като цяло пред продажбата му на части. За точната преценка се предвиждат лица, които могат най-компетентно да вземат решение за трансформиране активите на длъжника в парични средства.

✓ **Неутрална.**

Към нея се причисляват законодателствата на САЩ, Дания, Италия, Чехия. Основната цел е да се постигне допирателна между интересите на кредиторите и длъжника.

✓ **Умерено насочена към защита интересите на длъжника.**

¹ Адаптирано по Эпштейн С. Законодательство о несостоятельности (банкротстве) в современных условиях. <http://www.thsp.ru/issues/issue0309/030917.htm>

Представя се от законодателството в Гърция, Испания и Белгия. Основната цел е справедливо разпределение имуществото на длъжника спрямо кредиторите и изпълнение на макроикономическите цели.

✓ **Радикално насочена към защита интересите на длъжника.**

Типична е за Франция и е ориентирана към съхранение на целостта на предприятието на длъжника, най-вече с оглед на запазване на работните места.

Във връзка с това е и **целта** на настоящата статия, а именно: на основата на нормативния анализ да се посочат особеностите и значението на принципите, върху които се изгражда законодателната ни уредба, относима към обявяване в несъстоятелност и осребряване имуществото на длъжника. За изпълнението ѝ, авторът си поставя следните **задачи**: *първо*, да представи отделни акценти от законодателната уредба на института във Франция и Германия; *второ*, да анализира особеностите на производството по обявяване в несъстоятелност и осребряване имуществото на длъжника, с оглед на законодателните цели; *трето*, да се анализира значението на принципите на законодателната уредба

Предмет на настоящата разработка е влиянието на целите и принципите, заложи от законодателя върху развитието на производството във фазата на обявяване на длъжника в несъстоятелност и осребряване на неговото имущество по реда на гл.45 и 46 от Търговския закон (ТЗ)

Методите, които се прилагат са анализ, синтез, сравнително-правен, нормативен, исторически, индукция и дедукция.

1. Аспекти на законодателната уредба във Франция и Германия.

Производството по несъстоятелност се открива срещу длъжник, който притежава качеството търговец² и се подчинява на специфични материалноправни предпоставки и процесуални разпоредби за провеждането му. Правната ни уредба не съдържа регламент за уреждане на обществените отношения при неплатежоспособност на физически лица³. Във връзка с това е налице съществена разлика от законодателството на САЩ, което е едно от историческите примери за наличието на традиции в регламента за личната и корпоративна несъстоятелност, уредени в единен и кодифициран акт: Bankruptcy Code от 1978.⁴ Независимо от това съществува трайна тенденция за хармонизация на търговското ни право с европейските регламенти на равнище Европейски съюз, поради необходимостта да се осигури функционирането на общия европейски пазар.⁵

В отделни европейски национални законодателства (Франция, Германия), действията следващи решението за обявяване на длъжника в несъстоятелност, се обхващат под общия термин съдебна ликвидация. Под това

² По изключение производството е допустимо и срещу лица –нетърговци в изрично посочените от закона хипотези, при условие, че е налице връзка с предприемаческата дейност на търговеца-длъжник. Бел.авт.

³Неплатежоспособността на физическото лице се означава в литературата с понятието потребителска несъстоятелност. Вж. Тянкова. Я. Потребителска несъстоятелност. Търговско право. №1. 2009, с. 7-17

⁴ Charles Jordan Tabb. The history of the bankruptcy laws in the United States.- 51 [Електронен ресурс]. – <http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>

⁵ Тянкова, Я. Извънсъдебно споразумение в производството по несъстоятелност. С., Сиби, 2013, с. 14, 207

понятие се има предвид извършването в хронологическа последователност на следните процедури: а) осребряване на масата на несъстоятелността; б) разпределение на постъпилите суми и в) заличаване на длъжника.⁶

Развитието на производството по несъстоятелност е тясно обвързано със заложените от законодателството цели, които го предопределят или като прокредиторски ориентирано, или ориентирано към охрана интересите на длъжника. Във връзка с това, Френският търговски кодекс (**Code de commerce**) поставя на първо място като цел: продължаване дейността на предприятието, последвана от запазване на работните места и най-накрая е уреждането на задълженията на длъжника. На тази основа са налице и особености от гледна точка на производството, които могат да се систематизират по следния начин.

Основна роля във френското право относно развитието на производството като оздравително или като производство по ликвидация играе съдът, а не общността на кредиторите. Съдът не е обвързан с решението на кредиторите, когато вотът им за плана е отрицателен и има правото автономно да реши да се приложи реорганизация за длъжника. Според конкретните обстоятелства са приложими следните **процедури**: а) процедура по преодоляване на финансовите затруднения при условие, че е възможно да се преодолеят и причините за това преди те да са се задълбочили; б) процедура по запазване (защита) на предприятието, когато са налице финансови затруднения, но все още длъжникът не е спрял плащанията си; в) процедура по оздравяване (възстановяване, саниране) на предприятието, когато са спрени плащанията, но са налице благоприятни перспективи за възстановяване на дейността; г) юридическа (принудителна ликвидация), при която се осребрява имуществото на длъжника и се разпределя между кредиторите.

С оглед на гореизложеното, основният извод е, че съгласно френското законодателство, към осребряване на имуществото се пристъпва *при положение, че са налице спрени плащания от длъжника и е невъзможно да се извърши оздравяване на неговото предприятие*. Производството по принудителна ликвидация се открива със заповед на съда, с която се определя надзорен съдия и ликвидатор. Френското право допуска конвертиране на оздравителното производство в ликвидационно производство, като определеният синдик се замества отново със съдебен ликвидатор. Освен наличието на ликвидатор като специфична фигура в хода на принудителната ликвидация се конституира и орган, който представлява интересите на работниците: **работнически съвет**, респективно техен представител. Основната цел е да отстояват интересите на работещите и да бъдат информирани относно предстоящите уволнения, които могат да настъпят. От страна на кредиторите, съдът назначава контролор /и/ до максимум 5 на брой, при включване на най-малко на един обезпечен и един необезпечен кредитор. Те осъществяват контролна функция върху действията на ликвидатора.

В Германия етапите на производството се разделят на следните три части: а) предварителна неплатежоспособност; б) предварително производство по несъстоятелност и в) производство по несъстоятелност⁷.

⁶Вж. Маринов, Д. Производство по осребряване на имуществото на длъжника при съдебна ликвидация според законодателствата на Франция, Германия, Англия и САЩ. Търговско право. №1/2014 г., с.45

⁷https://www.mayerbrown.com/files/Publication/3b712a9f-328b-461b-a5bb-5c53cd922551/Presentation/PublicationAttachment/b66aa7fa-a1af-41e7-90be-5bec9f9e430b/RI_German-Insolvency.PDF

Под надзора на съда по несъстоятелността са две производства: **предварително производство** (preliminary insolvency proceedings) и **открито производство** (opened insolvency).

С реформата на несъстоятелността от 2012 година се въвежда производство по защита на длъжника при наличие на застрашаваща неплатежоспособност или свръхзадлъжнялост. На длъжника се предоставя срок от три месеца в рамките, на които следва да представи план за реструктуриране на предприятието си. В този срок не се допускат принудителни мерки срещу него от кредиторите. Длъжникът запазва контрола си върху активите, като съдът не назначава синдик, а администратор. Засилена е и ролята на кредиторите, които имат право да участват и в производството по защита с цел да се определи посоката на реструктуриране на предприятието.

Предварителното производство има за цел да установи наличието на предпоставките за откриване на производството, финансовото състояние на длъжника и постановяване на мерки за запазване на неговото имущество. Интересен момент в законодателството на Германия е наличието на особена процедура, означена като процедура по самостоятелна администрация. При нея длъжникът запазва частичен контрол върху управлението на предприятието си, но е под надзора на попечител.

В обобщение, анализът на законодателствата обуславя извода за наличие на производства, които предоставят допълнителна възможност за длъжника да оздрави предприятието си и да възстанови своята платежоспособност. Приложението на института на съдебната ликвидация в тези европейски държави се допуска само ако са предприети всички правни действия по оздравяване на предприятието. В тази посока са и въведените законодателни мерки за усъвършенстване на института по търговска несъстоятелност.

2. Анализ на производството по обявяване в несъстоятелност и осребряване имуществото на длъжника според Търговския закон

Съгласно чл.607 от ТЗ производството по несъстоятелност има за цел да осигури справедливо удовлетворяване на кредиторите и възможност за оздравяване предприятието като паралелно с това се отчитат интересите на кредиторите, длъжника и неговите работници. Те намират своеобразно проявление в отделните етапи от съдебната процедура като съвкупност от процесуални по характера си действия.

В правната теория са изведени следните фази, през които преминава цялостното съдебно производство по несъстоятелност: а) фаза по откриване на производството, която има за цел установяване на материалноправните предпоставки; б) фаза по предявяване и приемане вземанията на кредиторите; в) оздравяване на предприятието⁸ като незадължителна и факултативна фаза; г) обявяване на длъжника в несъстоятелност и осребряване на имуществото му. Самият израз „обявяване в несъстоятелност“ имплицитно отразява невъзможността на длъжника да оздрави предприятието си и следва имуществото му да бъде осребрено, а кредиторите да се удовлетворят в последователността, съгласно чл. 722 от ТЗ. Поради това и производството по осребряване на имуществото се разглежда като алтернатива на производството

⁸ Относно същността на оздравяване на предприятието Вж. Калайджиев, А., Оздравяване на предприятието.С., 2006, Труд и право. с.17; Тянкова, Я. Извънсъдебното споразумение в производството по несъстоятелност. С., Сиби, 2013, с. 70

по оздравяване на предприятието. Главната цел на тази фаза е да се осигури удовлетворяване на кредиторите чрез конкретни действия върху масата на несъстоятелността⁹. Поради това и предпоставките за преминаването към тази фаза са строго и изчерпателно уредени в закона.

Основанията за пристъпване към обявяване в несъстоятелност са изрично уредени в чл. 710 от ТЗ. Конкретните хипотези обхващат: а) когато в законовия срок не е предложен план за оздравяване на предприятието; б) когато предложението не е приет или утвърден; в) когато продължаването на дейността би увредило масата на несъстоятелността (чл. 630 ал. 2 от ТЗ); г) когато наличното имущество е недостатъчно за покриване на началните разноси и ако разносите не са предплатени по реда на чл. 629 б от ТЗ; д) при възобновяване на производството по реда на чл. 709 ал. 1 от ТЗ.

В теорията се приема, че изброяването е алтернативно и наличието на една от тях е достатъчно за съда да се произнесе с решение¹⁰. С оглед на изложеното могат да се оформят **два съществени извода**. От една страна, предпоставките за обявяване на длъжника в несъстоятелност са изчерпателно изброени от правните норми, поради което не се изисква преценка по целесъобразност от страна на синдика, съда или събранието на кредиторите. Преценката от страна на съда е в съответствие с общото право и задължение да администрира производството¹¹. От друга страна, преминаването към обявяване в несъстоятелност е последващ етап, който е следствие от непроведено или неуспешно производство по оздравяване на предприятието в класическия случай, освен в хипотезите на б. в; б. г. и б. д.

В тази фаза от производството най-ярко се проявяват неговите съществени характеристики като **производство за универсално принудително изпълнение** и като **колективно производство**. Характеризирането на производството по търговска несъстоятелност като специално уредено производство по универсално принудително изпълнение е безспорно в правната ни теория¹². Поради това, едновременно с решението за обявяване в несъстоятелност, като част от нормативното му съдържание е постановяване на обща забрана и заповед върху имуществото на длъжника, прекратяване правомощията на органите му и лишаване на длъжника от правото да управлява и се разпорежда с имущество, включено в масата на несъстоятелността. Съдебното решение поставя началото на процеса по осребряване масата на несъстоятелността и разпределение на получените суми в полза на кредиторите. Масата на несъстоятелността е обособено имущество на търговеца, което се формира по определен ред и от стойността на което кредиторите получават удовлетворение на вземанията си. **Подчинеността на масата** на несъстоятелността на претенциите на кредиторите е съществен белег на производството и е специфично отражение на правилото в чл. 133 от Закона за задълженията и договорите, съгласно което цялото имущество на длъжника служи за общо обезпечение на неговите

⁹ Попова, В. К. Ефремова., П. Лалева., С. Божиков. Търговска несъстоятелност. Научна редакция проф. д-р О. Стамболиев. С., 2004, с. 195

¹⁰ Владимиров, И. Търговска несъстоятелност. В, ТедИна, 1994, с. 92

¹¹ В този смисъл и Маданска, Н. Б. Николова. Производство по несъстоятелност. Материалноправни, процесуални и регистърни въпроси. С., Сиби. 2010., с. 231

¹² Стефанов, С. Р. Топчиева, Д. Митева, Б. Николова. Актуални въпроси на производството по несъстоятелност. С., Труд и право, 2015, с. 24; Владимиров, И. Цит. съч., с. 7; Кацаров, К. Систематичен курс по българско търговско право. Четвърто фототипно издание. С., 1990, с. 742

кредитори. В производството по несъстоятелност длъжникът отговаря с вещите и правата от масата по несъстоятелност.

Колективният характер на производството се свързва със засилената роля на събранието на кредиторите, което определя начина за извършване на продажбата на отделни права от масата на несъстоятелността; взема решение по непродаваемите вещи, приема сметката за разпределение, изготвена от синдика. В правната доктрина се приема, че законът ясно разграничава и изчерпателно определя правомощията на четирите събрания на кредиторите, а именно а) първо по чл. 672 от ТЗ; б) обикновено по чл. 677, ал.1 от ТЗ, в) за приемане на план за оздравяване по чл. 703 от ТЗ и г) заключително на основание чл.734 от ТЗ.¹³

Съдебната ни практика също потвърждава, че събранието на кредиторите като колективен орган на производството по несъстоятелност притежава изключителната компетентност да определи начина на продажба, метода и условията за оценка на имуществото, съставляващи база за осребряването като самостоятелна фаза на производството по несъстоятелност.Синдикът и съдът по несъстоятелността не разполагат с правомощието да ревизират решенията на събранието на кредиторите, включително и по целесъобразност¹⁴.

С оглед на изключителната компетентност на събранието на кредиторите, когато то не е взело решение относно непродаваемите вещи, поради липса на изрична правна уредба, съдилищата са установили противоречива съдебна практика. Една част от тях постановяват решение за прекратяване на производството и едновременно с това заличават търговеца в търговския регистър. Посочената последица се критикува в теорията, поради факта, че субектът на търговското право със заличаването не съществува в правния мир, което води и до неопределеност за начина на събиране на вземанията от страна на кредиторите му. Мнението следва да бъде подкрепено, тъй като се поставя под въпрос защитата на интересите на кредиторите, с оглед на заложените цели от законодателя за тяхното удовлетворяване¹⁵ Паралелно с това е установена и друга практика от съдилищата, с оглед на която се постановява само решение за прекратяване на производството без заличаване на длъжника като търговец. Поради това е необходима законодателна намеса, която да осигури правен механизъм за уеднаквяване на посочената съдебна практика като се установи изрична норма за действията на съда при неупражнена изключителна компетентност от страна на събранието на кредиторите.

3. Принципи на законодателната уредба, относими към обявяване на длъжника в несъстоятелност и осребряване на неговото имущество

¹³ Стефанов, Г. По някои въпроси на приключване и възновяване на производството по несъстоятелност. Търговско право, № 1, 2010, с. 62

¹⁴ Решение № 254 от 08.10.2015 Г. по въззивно частно търговско дело № 593/2015 Г. на Апелативен съд-Варна

¹⁵ Стефанов, Г. По някои въпроси на приключване и възновяване на производството по несъстоятелност. Цит. съч, с. 62

Гаранция за стабилността на правната система¹⁶ са принципите, които са в основата на правните норми и които притежават пряко отношение към обявяване на длъжника в несъстоятелност и осребряване на неговото имущество. В качеството на основни начала и ръководни положения те отразяват идеите на законодателя, въплътени в правните норми и вложеният замисъл като насока за развитие на законодателството.

В контекста на раглеждания проблем, пряко свързани с обявяване на длъжника в несъстоятелност и осребряване на неговото имущество¹⁷ са: а) принцип за удовлетворяване на всички кредитори в пари; б) принцип за предимство на определени групи кредитори; в) принцип за съразмерност на удовлетворяването на всички кредитори в рамките на всеки отделен клас; г) принцип на преимуществено удовлетворяване на вземанията, възникнали след датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност; д) принцип за гарантиране вземанията на работниците и служителите на несъстоятелния длъжник.

Принципът за парично удовлетворяване на кредиторите се основава на императивните норми в чл. 716, 617 и 717 от ТЗ. Основното правило е за трансформиране на имуществото в масата на несъстоятелността в паричната му равностойност, както и превръщане на непаричните задължения на длъжника в пазарната им стойност към датата на решението за откриване на производството. Познатият правен механизъм за трансформиране на дълг в собственост не се допуска в производството по несъстоятелност¹⁸. Основният метод за осребряване е публичната продажба по чл. 717а-717н от ТЗ, подчинена на идеята да се даде гласност до неограничен брой трети лица-потенциални купувачи и да се постигне максималната пазарна цена на имуществото.

Принципът за предимство на определена група кредитори е свързан с текста на чл. 722 от ТЗ, който регламентира редът на удовлетворяването им. Особена категория са привилегированите кредитори, които се ползват с предимство преди останалите в зависимост от вземането, което притежават. Към тази група законодателят отнася: вземания, обезпечени със залог или ипотека, или запор или възбрана, вписани по реда на Закона за особени залози (чл. 722, ал. 1 .1 от ТЗ) и вземания, заради които се упражнява право на задържане (чл. 722, ал. 1, т. 2 от ТЗ). Предимството на кредитора се състои в удовлетворението му от получената сума при реализация на обезпечението или от стойността на задържания имот.

Принципът за съразмерност на удовлетворяването на всички кредитори в рамките на всеки отделен клас е правно регламентиран в разпоредбата на чл. 722, ал. 2 от ТЗ. Предпоставка за приложението ѝ е липсата на парични средства, които могат да удовлетворят изцяло необезпечените вземания, в резултат на което те се разпределят между кредиторите по реда по съразмерност.

Принципът на преимуществено удовлетворяване на вземанията, възникнали след датата на решението за откриване на производството по

¹⁶ Маринова, Св. Принципи на правото. Университетско издателство „Стопанство“, С., 2001, с. 8

¹⁷ Николова.Б. Разпределение на осребреното имущество в производството по несъстоятелност. Труд и право. <http://trudipravo.bg/kompyutarni-produkti-epi/kompyutarni-informacionni-produkti-epi/epi-targovsko-i-obligatzionno-pravo/podbrani-statii/1560-epitkp201107>

¹⁸ Изключение е възможно при предпоставките на чл. 717 от ТЗ, когато кредитор с прието вземане се яви и като купувач на публична продан и на това основание придобива имуществено право от масата на несъстоятелността. Бел.авт.

несъстоятелност се извежда от разпоредбата на чл. 639 от ТЗ. Основното законодателно положение е, че вземанията, възникнали в рамките на производството по несъстоятелност следва да се удовлетворяват на падежа. Когато кредиторите не са получили плащане, те се удовлетворяват според последователността, съгласно чл. 722 от ТЗ. Прилагането на този принцип предполага извършване на търговска дейност в рамките на открито производство по несъстоятелност. В свои решения Върховният касационен съд (ВКС) изрично приема, че разпоредбата на чл. 639 от ТЗ регламентира специални правила за удовлетворяване на нови вземания, с което законодателят изрично ги разграничава от вземанията, възникнали до датата на решението за откриване на производството¹⁹.

Принципът за гарантиране вземанията на работниците и служителите на несъстоятелния длъжник отразява социалната цел, която законодателят възлага на производството по несъстоятелност. Посочената категория кредитори са облекчени в производството, поради наличието на изрични законодателни норми с оглед охрана на техните интереси. За посочената група кредитори синдикът е длъжен служебно да впише вземанията им в списъка за приетите вземания. Тяхното изплащане е гарантирано, независимо от развитието на производството и степента на изплащане на вземанията към кредиторите – пълно или частично. Конкретният размер на тези вземания е в пряка зависимост от продължителността на трудовото правоотношение към работодателя в производство по несъстоятелност²⁰. За изплащането им е създаден Гаранционен фонд „Гарантирани вземания на работници и служители“ към Националния осигурителен институт (НОИ), като процедурата се развива извън производството по несъстоятелност, а пред органите на НОИ. С оглед правото на работниците и служителите на информация в отделен нормативен акт²¹ са предвидени конкретните задължения за работодателя и синдика да ги информират за да реализират правата си по този ред. С изплащане на техните задължения настъпва законна суброгация, изразяваща се във встъпване на фонда в правата на удовлетворените кредитори, в състоянието в което те се намират към момента на плащането. Дългът остава непроменен, но се извършва промяна в персоналия състав на кредиторите в производството по несъстоятелност и спрямо масата на несъстоятелността.

Липсва единство по приложението на разпоредбата в чл. 632 от ТЗ, когато за конкретния длъжник не е налице имущество и средства за покриване на разносните за производството. В този случай, съдът на основание чл. 632 ал.5 във връзка с ал.1 от ТЗ обявява търговеца в несъстоятелност и спира производството до настъпване на предпоставките в чл.632 ал.2 изр.2 и ал.4 за възобновяването му. С изтичане на срока, ако няма искане за възобновяване и не са налице предпоставките за това, съдът прекратява производството и функциите на синдика и едновременно с това заличава търговеца от регистъра. Посочената практика е подложена на критика²², като тезата която се поддържа

¹⁹Решение №79 от 17.09.2013 г. по гр.д. № 398/2012 г. Г. К., IV г. о. на ВКС <http://web6.ciela.net/Document/>

²⁰ Чл. 23 от Закон за гарантиране вземанията на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя. ДВ бр. 37 от 4.05.2004

²¹ Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.

²²Стефанов, Ст. Последници при отхвърляне на молба за откриване на производството по несъстоятелност при недостатъчно имущество на длъжника. http://www.sabevandpartners.com/images/content/2003_11_17.pdf

е, че съдът следва да прекрати делото, а не производството по несъстоятелност, тъй като при липса на имущество за покриване на разходите, то и производството изобщо не следва да се открива по принцип.

Съществен момент във фазата на осребряване на права от масата на несъстоятелността са действията на синдика за превръщането им в пари с цел постигане на максимално удовлетворяване на кредиторите. Синдикът е овластен да продава имуществото от масата на несъстоятелността на основание чл.716-719 от ТЗ, което правомощие е в зависимост от конкретното развитие на производството и е под контрола на съда по несъстоятелността²³. В изпълнението му синдикът следва да извърши конкретна преценка относно възможността за продажба на определени имуществени права от масата на несъстоятелността, полагайки дължимата грижа при воденето на делата на длъжника.

Основните принципи при осребряване на имуществото могат да се систематизират по следния начин, а именно: а) осребряването се разпростира само върху вещите, включени в масата на несъстоятелността; б) превръщането на масата в пари се допуска в обем да удовлетвори задълженията, т.е. „осребряването не е самоцелно, а само доколкото отговаря на целите на производството“²⁴; в) събранието на кредиторите разполага с изрични законови правомощия да влияе върху реда и начина за осребряване на имуществото, методите и условията за неговата оценка. При невъзможност да се постанови решение по тези въпроси, то се взема от синдика. Несъобразяването от синдика с определения способ за продажба, предвиден с решение на събранието на кредиторите, обуславя незаконосъобразност на постановлението за възлагане²⁵; в) съдът по несъстоятелността запазва администриращата се роля и неговите правомощия се изразяват в разрешение относно продажба на активи при наличие на конкретно искане от страна на синдика; г) предвидено е задължение за отчетност на синдика пред съда по несъстоятелността за всички извършени от него действия по повод осъществените продажби; д) способите за осребряване масата на несъстоятелността са предмет на специална регламентация на ТЗ, който ред изключва изпълнителното производство по ГПК.

Следователно, специфичният признак в този етап на производството е превръщането на правата, включени в масата на несъстоятелността в пари чрез система от действия предприемани от синдика, събранието на кредиторите и съда. Законодателството предвижда определени способности, които се прилагат от синдика с цел да се реализира имуществото на длъжника на по –висока цена. С предимство е прилагането на търг чрез явно и тайно наддаване, след изчерпването на които синдикът е в състояние да премине към преговори с потенциални купувачи. Една от основните разлики между тях е във фактическия състав за приключване на продажбите. При прилагане на тръжната процедура окончателният акт се обективира във властнически акт на съда, а именно чрез постановлението за възлагане. Докато при преговори с потенциални купувачи се прилага общият облигационноправен ред, който изисква сключване на договор.

²³ Относно теоретичните схващания за правното положение на синдика Вж. Кацаров, К. Цит. съч., с. 887

²⁴Калайджиев, А. Голева.П., М.Марков, Н.Маданска. Коментар на промените в търговския закон. С.,Труд и право. с. 328

²⁵Вж. Решение № 256/56 от 09.10.2015 Г. по въззивно частно търговско дело № 647/2015 Г. на Апелативен съд - Варна <http://web6.ciela.net/Document/>

В качеството на продавач се явява синдикът, като продажбите притежават принудителен характер и волята на длъжника е без значение²⁶.

Гаранция за защита интересите на длъжника и кредиторите е необходимостта от разрешение на съда за сключването му. Особеност съществува и спрямо правното положение на синдика, който от една страна притежава правомощието да отчужди имущественото право на длъжника без негово съгласие, но спрямо купувача с оглед на общите правила на облигационното право синдикът действа като равнопоставена страна на мястото на продавача. В този смисъл, синдикът действа в двойно качество: като орган на принудително изпълнение, с оглед на възложеното правомощие да отчужди вещта и като равнопоставен гражданско правен субект, чийто права и задължения произтичат от сключен договор за продажба²⁷.

Друга специфика, за разлика от продажбите чрез търг е, че съдът оказва единствено и само предварителен контрол чрез изискуемото разрешение, но не и последващ контрол върху осъществената вече сделка. По този начин след получаване на разрешението от съда синдикът придобива автономност. Той разполага с правото да определи цената на вещта, което би могло да доведе до злоупотреба с права, особено ако събранието на кредиторите не е посочило конкретни условия за извършване на продажбата по реда на чл. 718 от ТЗ.

Получените суми от реализацията на правата, включени в масата на несъстоятелността подлежат на разпределение от синдика в полза на кредиторите с приетите в производството вземания. Предпоставка за да пристъпи синдикът към разпределение в масата на несъстоятелността е да се наберат достатъчно парични средства. Преценката за достатъчност е възложена на синдика без да е необходимо средствата да удовлетворяват вземанията на всички кредитори. В този смисъл е и разпоредбата на чл. 721, ал. 2 от ТЗ, въз основа на която сметката за разпределение се преценява като частична, докато не бъдат изплатени изцяло задълженията или не бъде осребрена масата на несъстоятелността с изключение на непродаваемите вещи. При извършването му се спазва последователността на кредиторите, предвидена в чл. 712 от ТЗ, с което се постига и основната цел на производството, регламентирана в чл. 607 от ТЗ, а именно: съразмерно удовлетворение на вземанията на кредиторите, приети в производството.

Заклучение

Обявяването на длъжника в несъстоятелност и пристъпване към осребряване на неговото имущество не изисква като предварителна предпоставка преминаване през производство по оздравяване на неговото предприятие. Двете фази: по оздравяване и осребряване на масата на несъстоятелния се намират в съотношение на алтернативност. Преминаването към обявяване в несъстоятелност е продиктувано от влошеното имуществено състояние на търговеца и липса на икономически потенциал за възстановяване на неговата дейност. Поради това, този етап е предназначен най-вече да защити интересите на кредиторите. Във връзка са тях са и принципите, върху които се

²⁶ Герджиков, О. Новите положения в търговското право. Промените в Търговския закон. С., Труд и право., 2000, с. 314

²⁷ Маринов, Д. Продажба чрез пряко договаряне в производството по несъстоятелност. http://www.trudipravo.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=2168:prodajba-priakodogovariane&catid=11:tkpbest&Itemid=39

изгражда законодателна ни уредба. Във фазата на осребряването законодателят е отредил активно участие на събранието на кредиторите, което притежава възможност съществено да влияе върху процедурите по превръщане на масата на несъстоятелността в пари и да постановява решения в рамките на възложената му изключителна компетентност от правните норми.

Литература

1. Владимиров, И. Търговска несъстоятелност. В, ГедИна, 1994.
2. Герджиков, О. Новите положения в търговското право. Промените в Търговския закон. С., Труд и право., 2000, -543
3. Маданска, Н. Б. Николова. Производство по несъстоятелност. Материалноправни, процесуални и регистърни въпроси. С., Сиби. 2010., -258
4. Маринов, Д. Производство по осребряване на имуществото на длъжника при съдебна ликвидация според законодателствата на Франция, Германия, Англия и САЩ. Търговско право. №1/2014 г.,
5. Маринов, Д. Продажба чрез пряко договаряне в производството по несъстоятелност.
http://www.trudipravo.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=2168:prodajba-priako-dogovariane&catid=11:tkpbest&Itemid=39
6. Маринова, Св. Принципите на правото, Университетско издаелство „Стопанство“, С., 2001.
7. Калайджиев, А. Голева. П., М. Марков. Н. Маданска. Коментар на промените в търговския закон. С., Труд и право. - 328
8. Калайджиев, А., Оздравяване на предприятието. С., 2006, Труд и право, -208
9. Кацаров, К. Систематичен курс по българско търговско право. Четвърто фототипно издание. С., 1990, -1063
10. Николова. Б. Разпределение на осребреното имущество в производството по несъстоятелност. Труд и право.
<http://trudipravo.bg/kompyutarni-produkti-epi/kompyutarni-informacionni-produkti-epi/epi-targovsko-i-obligatzionno-pravo/podbrani-statii/1560-epitkp201107>
11. Попова, В. К. Ефремова., П. Лалева., С. Божиков. Търговска несъстоятелност. Научна редакция проф. д-р О. Стамболиев. С, 2004
12. Решение № 254 от 08.10.2015 Г. по въззивно частно търговско дело № 593/2015 г. на Апелативен съд-Варна
13. Стефанов, Г. Търговска несъстоятелност. В. Търново, Абагар, 2014, -328
14. Стефанов, Г. по някои въпроси на приключване и възновяване на производството по несъстоятелност. Търговско право, № 1, 2010, с. 57-69
15. Стефанов, Ст. Последници при отхвърляне на молба за откриване на производството по несъстоятелност при недостатъчно имущество на длъжника.
http://www.sabevandpartners.com/images/content/2003_11_17.pdf
16. Стефанов, С. Р. Топчиева, Д. Митева, Б. Николова. Актуални въпроси на производството по несъстоятелност. С., Труд и право, 2015, -856
17. Тянкова. Я. Потребителска несъстоятелност. Търговско право. №1. 2009, с. 7-17

18. Тянкова, Я. Извънсъдебното споразумение в производството по несъстоятелност. С., Сиби, 2013, с. 70
19. Эпштейн С. Законодательство о несостоятельности (банкротстве) в современных условиях. <http://www.thsp.ru/issues/issue0309/030917.htm>
20. Charles Jordan Tabb. The history of the bankruptcy laws in the United States.- 51 [Електронен ресурс]. – <http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>
21. https://www.mayerbrown.com/files/Publication/3b712a9f-328b-461b-a5bb-5c53cd922551/Presentation/PublicationAttachment/b66aa7fa-a1af-41e7-90be-5bec9f9e430b/RI_German-Insolvency.PDF
22. <http://web6.ciela.net/Document/>